

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V. Arany János-utca 1.
hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.
SZERKESZTI
SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . . . . frt 7.—
Félévre . . . . . „ 3.50
Negyedévre . . . . . „ 1.75
Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Igen tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése e hó végével lejár, szintugy azon igen tisztelt előfizetőket, kik előfizetésükkel hátramaradtak, tisztelettel felkérjük, hogy előfizetésüket a mellékelt utalványok útján beküldeni sziveskedjenek, ne hogy a lap további szétküldésében akadály történjék.

Lapunk évi előfizetési árát leszállítottuk 8 frtról 7 frtra; rabbik, tanítók és hitközségi hivatalnokoknak 6 frtért küldjük; azoknak, kik lapunk érdekében buzgólkodnak, azonnal tiszteletpéldányt juttatunk, míhelyt legalább 4 előfizetést beküldöttek.

Kérjük t. előfizetőinket, levelezőinket és jóakaróinkat, hogy bármilynemű küldeményeiket a következő czímmel sziveskedjenek ellátani:
„Egyenlőség“ szerkesztősége, Arany János-utca 1. szám.

SZABOLCSI MIKSA

az „Egyenlőség“ szerkesztője és kiadótulajdonosa.

Kormánypártiság dogmája.

Csodálkozó megütközéssel olvastam az „Egyenlőség“ mult számának első cikkét. A cikk a börzebiróságra vonatkozó antiszemita indítvány statarialis kimulását a névszerinti szavazásban használja fel alkalmul arra, hogy radamanthusi ítéletet mondjon a parlamenti pártok felett, és megkülönböztetve a jókat a gonoszoktól a paradicsom élveit biztosítsa az előbbieknél, a pokol kinjaira kárhoztassa az utóbbiakat. De a cikk írója oly vastag fogással rakja fel a tendencia színeit, hogy rögtön tisztában vagyunk érzületének forrása felől, és a lelkek nagy birójától elvitathatjuk a birónak legelső kellekeit: Az érdektelenséget és az elfogulatlanságot. A ki a sziveket és veséket vizsgálja, mint a cikkíró ur, annak nem szabad ítéletében a legfelületesebb jelenségeken megakadnia. A cikkíró procedurája ugyancsak egyszerű. Istóczy indítványát a börzebiróság eltörléséről megteszi az antiszemitismus siboletthjének és mindazokat, kik bármi okból arra szavaztak, hogy ez indítvány el ne fogadtassék, hanem az indítványozás első stadiumán

átelve vita tárgyává tétessék, fölavatja az antiszemitismus vértézett lovagjainak, kik ellen a zsidóság keresztetes háboruját kihirdeti. A konklusió persze nem más, mint, hogy a bibliai tiz parancsolat helyébe a zsidóság legfőbb parancsolatul Tisza Kálmán kizárólagos tiszteletét ismerje, szavazatával az egyedül üdvözítő kormánypártet támogassa, a mérsékelt ellenzék és függetlenségi párt bálványimádását pedig messze kerülje.

Nem akarok e helyütt arra a témára kitérni, hogy a létező nemzetgazdasági és szocialpolitikai irányzatok önmagukban véve a zsidó vallással és a zsidó érdekekkel semmi összefüggésben nincsenek. Az antiszemita egyik legveszettebb eszméjük, hogy a manchesterianismust és a zsidóságot egyjelentőségűeknek vallják, de meg vagyok győződve, hogy a cikkíró csak oly kevéssé fogadja el ez abszurd összevegyítést, mint én, még ha a viszonyok véletlen alakulásánál és az örökölt foglalkozások természeténél fogva ugy látszhatnak is, hogy valamely gazdasági javaslat éle például a börzeadó vagy az uzoratórvényé inkább zsidóvalásu elemeket fogna sujtani. A cikkíró ur valószínűleg arra akarná fektetni a fősulyt, hogy a tőzsdebiróság eltörlésére az indítványt Istóczy Győző, az antiszemita matador tette meg és benne a zsidógyűlölet czélzata félreismerhetlen. Engem ugyan egy önmagában jó és üdvös indítvány pártolásától sohasem riasztana vissza, hogy Istóczy ur sajátságos eszmetársulásának rendjén antiszemita czélzattal lett compromitálva és bizonyosan hasonló szempont vezérelte már több szavazásban az ellenzék olyan tagjait, kiket antiszemitismus hírébe hozni rossz élcz volna.

Megengedem a tőzsdebiróságra vonatkozó indítványt mindenki czélszerűtlennek fogja elismerni, a kit Istóczy antiszemitikus bogarai nem tüzesítenek. E lapok hasábjain igen helyesen voltak kifejtve az érvek, melyek a tőzsdebiróság fentartása mellett szólnak. De a cikkírónak, ki pontos tudomást vett parlamenti szavazás minden adatáról, nem kellett volna elfelejtenie, hogy a függetlenségi párt a tőzsdebiróság intézményéről egy külön indítvány-

Lapunk mai száma 12 oldalra terjed.

nak benyújtását határozta el, mely alapeszméjében különbözik Istóczy indítványától, ennek természetes következtetésében a pártnak mindenesetre kívánnia kellett azt, hogy a tárgy napirendre tüzessék és logikai ellenmondás lett volna, ha Istóczy indítványának vitára bocsátását meg nem engedi. A praejudicium álláspontja nagyon kényelmes dolog és a zsidóknak elhiszem nagy elégtételül szolgálna, ha a vak praejudicium álláspontját Istóczy minden indítványa ellen következetesen alkalmaznák, de ezt az álláspontot bárkitől egyenesen megkövetelni mégis csak oktalan eljárás.

Számoljunk a tényekkel is! Nem kutatom a cikkíró ur ellenében, még azt sem, micsoda okok vezetnek a kormánypárt annyira megdicsért magatartását. Nagyon közelfekvő dolog volna kitüntetni azt a lényeges különbséget, mely a dolog természeténél fogva a kormánypárt és az ellenzék szervezete között létezik, de hát azt mondhatom a francziával: Vous êtes orfèvre, a cikkíró ur nagyon világosan elárulja, hogy belőle nem kormánypárti meggyőződés, de kormánypárti érdek beszél. Csak kár mellette oly nagy hangon a zsidók érdekére apellálni. Jó lesz ezt a szót mindig komolyan megfontolni, mielőtt bárki a zsidó polgároknak választási utasításokat kíván adni. Valjon állhat-e bármikép a zsidók érdekében, hogy minden áron antiszemitizmust szimatoljunk olyanokban, kik sem nyilvános szereplésekben, sem személyes érintkezéseikben ezt a kiváló erényt nem fitogtatják, hogy erőnek erejével antiszétakul denunciáljunk olyan pártokat, melyek a solidaritást, az antiszemitizmussal

eddig visszautasították. Állhat-e a zsidóság érdekében, hogy önkezével szakítsa szét az érintkezés minden szálát, mely a közvéleménynek oly hatalmas tényezőihez mint az ellenzéki pártok közelebb hozza. Nem e, ellenkezőleg az a zsidóság világos érdeke, hogy minden módon támogassák azt a moralis közt, mely közéletünk valamennyi történelmi alakulását az antiszemitizmus ragályos körétől elválasztja és éppen ezáltal a nemzeti gondolkodás és a közérzet érintetlenségét fenntartja, mi van talán olyan lényeges dolog, mint néhány kormánypárti zsidó képviselőségnek biztosítása. „Wenn dem Esel wohl ist, geht er auf's Eis tanzen.“ Oly kellemes és fölvidítő-e a zsidók helyzete, hogy ők, a híres számító nép megfélekedzenek minden józan számításról és csupa hetvenkedő kedvtelésből szaporítsák ellenségeik táborát.

Nem-e óriási rövidlátás kell az ilyen tanácsokhoz? Lehetne-e alkotmányos államban nagyobb vesztély, mintha a zsidóság megszűnnék a közvélemény élő része lenni, melyet a nemzet általános érdekei és általános érzelmeinek hullámozása mozgat? A manchesterianizmus és a börze bizonyosan nem tartozik a zsidó hitcikkék közé, miket néhány jóakarónk oly kíváncsian kutat.

Mezei Ernő.

(Közöljük egész terjedelmében Mezei Ernő urnak, eme kiváló jelesünknek ezt a cikkét, bár nem értünk egészen egyet a benne kifejtett nézetekkel, annál is inkább nem, mert azon igen tisztelt férfitól, ki multheti vezércikkünket megírta, mi sem fekszik távolabb, mint azon intencziók, melyeket tisztelt Mezei Ernő ur neki imputálni jónak lát. Szerk.)

A bűnhődés.

Történelmi töredékek.

III.

Kisérj el ismét, tisztelt olvasó, ama büszke országba, hol gyorslábú paripák, tüzes borok, nemes kövek és szép asszonyok teremnek: szép Spanyolországba; s ne neheztelj, hogy a múlt héten ezt nem tehetted, hiszen tapasztaltad, hogy itt hon kellett maradnunk, hogy a bűnhődésnek egy sokkal közelebb fekvő esetét megvilágítsunk.

Te elámulsz és azt látszol kérdezni; hát ez az a szép Spanyolország? hisz itt nem látni napot, nem mosolygó virányokat, itt a sűrű köd megfoszt a látástól és az embert majd nem megfullasztja; szökjünk, meneküljünk innen! Várj, várj drága olvasó, hisz ez nem természetszülte sötétség, a természet ez országot minden széppel, jóval, pazar módon megáldotta; a mi tégedet vakít és megriaszt ez sűrű füst, a máglyák füstje, hol ártatlan élő embereket égetnek meg; ez az a mi a napvilágot elsötétíti, a mosolygó virányokat elhervasztja, és a természet áldását a nyomor forrásává változtatja. Én Istenem, mivé lehetett volna Spanyolország e máglyák nélkül, és mivé lett e máglyák mellett!

De miért kellett ennek így történni, s miért éppen

szép Spanyolországban? Ki mondhatná meg, a gondviselés miért határozta el Spanyolország romlását, miért tett gyenge asszonyt az ország urává és miért gyónatyát ez asszony urává? —

Igaz, hogy Isabella mellett király is volt, még pedig Isabella törvényes férje; de mit mond ez? Torquemada atya, nem mindig volt olyan öreg, a minőnek a tőle megmaradt képek mutatják; ő valaha deli szép fiatal ember lehetett, miről természetesen nem tehetett ép úgy mint nem tehetett róla Ferdinand király, ki neje-nél 17 évvel fiatalabb volt, hogy a királyné mellett, ki már férjhezmenetelekor kifejlett szép nő volt, valóságos gyermeknek látszott.

Ferdinand király csak részese volt a spanyol koronának. Neje, Isabella örököse volt a két Kastiliának, míg Ferdinand csak Aragonia és Katalonia fölött uralkodott; gyermek volt még, mikor Isabellát nőül kellett vennie, nem csoda tehát, hogy Spanyolországban az történt, mi — Torquemadanak tetszett.

A királyi pár egy toltvonása 1492-ben rettenetes ítéletet hozott hatszáz ezer ártatlan ember fölött, de ítélet volt az egyszersmind Spanyolország fölött is.

A hatszáz ezer zsidóval elköltözködött Spanyolország lelke is, oda lett kereskedelme, elveszett ipara, de roppant esorbát szenvedett tudománya és művészete is. Mivé tehet-

Karácsonheti interpellációk.

Tiszteletes és tisztelendő Komlóssy Ferenczé a dicsőség, hogy mint a „szeretet vallásának“ egyik felkent papja nem lehetett meg a nélkül, hogy a szent karácson hetében, a midőn az emberek tulnyomó nagy része örömtől dagadó kebellet várja, hogy mit hoz majd a kis Jézuska — meg ne kísértse Izrael népének is karácsonyfát nyújtani.

De azon ajándékoknak szerzőségét, melyet ő e karácsonyfára szánt, alig vállalta volna magára a kis Jézuska. Zsidó létünkre sokkal jobban ismerjük a keresztény vallás nemes alapítójának fenkelt és megragadó humanisticus világnézetének tartalmát, sem hogy ne tudnók, hogy az, a mit Komlóssy Ferencz ur mond és cselekszik lehet minden egyéb, — lehet inkább teljes megtagadása e világnézetnek és ezen erkölcsi feltogásnak — csak egy nem lehet — t. i. folyamánya azon tanoknak, melyeket e fenköltésében az egeket érő kedély hirdetett.

Azon héten, midőn alig akad zsidó, ki keresztény cselédeinek a karácsonyfa — vagy legalább a karácsonyi ajándék örömét ne szerezné meg, Komlóssy ur, a szeretet vallásának papja, két interpellációval tesz tanúságot arról, hogy mily gyűlöletessé tudja tenni a vakbuzgóság elmezavara azon eszméket is, melyek magasztosságukkal világot hódítva — épen a bennök rejlő általános szeretet által voltak képesek a kebleket lebilincselni és uralmuknak oly talpkövet biztosítani, melyeket még a Komlóssy-féle excessusok sem képesek megingatni.

Van nyanyis Budapesten egy árvaház, melynek alapítója, Mayer, állítólag úgy intézkedett, hogy abba keresztény gyermekek helyezendők el.

Nem ismerjük az alapítványi okmányt és így nem tudjuk megfelel-e a valóságnak Komlóssy ur állítása, vagy sem.

Jogi szempontból sem akarjuk vitatni e kérdést ez alkalomból ugyanezen ok miatt; sőt készek vagyunk meg-

engedni azt is, hogy nagyon jól képzelhető, hogy az alapítási okmány csakugyan olyan, hogy jogi szempontból igaza lehet Komlóssy urnak és hogy csakugyan nem vehetők fel abba zsidó árvák.

Mondjuk, ezt csak lehetőségkép állítjuk oda. Mert a mint mi vagyunk értesítve — helyesen-e, nem-e — nem tudjuk, a főváros sajátjából is költ ezen árvaház fentartására tetemes összegeket és így, nagy lévén a zsidó adózók száma a fővárosban — a zsidók adója is ezen árvaház fentartására fordítottván, jog és méltányosság egyaránt helyesnek tünteti fel azt, ha zsidó fiuk is helyeztetnek el ezen árvaházban.

De tekintsünk ettől el! Tekintsünk el attól is, hogy az emberszeretet vallásának papja lelki kinokat látszik szenvedni, hogy Istennek egy teremtménye az Isteni szeretet jótékonyosságának részesüljön.

Ez még mind hagyján volna szemben azon kegyetlenséggel, mely abban rejlik, hogy Komlóssy a zsidó árvák azonnali eltávolítását sürgeti.

Az árváknak, a mi vallásunk és a keresztény világnézet szerint is Isten az atyja. Az egy létező Isten, ki épügy Istenem nekem, mint Komlóssynak.

Bárhogy erőlködik is Komlóssy, az Uristen szeretetének örökségéből nem fogja kitagadni ezen pár zsidó árvát.

Pedig ezt szeretné Komlóssy ur! Ő a szeretet vallását úgy hirdeti, hogy nem átallja Isten és ember színe előtt tanúságot tenni arról, hogy mennyire jól esnek neki azon tudat, most, sürgősen — azonnal — megfosztani a szóban forgó zsidó árvákat a mentő fedéltől, most tőlnek közepén megfosztani őket hajlékuktól.

Az iránt Komlóssy ur nem nyilatkozott, hogy tekintettel arra, miszerint e ruházat melyet hordanak, keresztény alap tulajdona -- valljon meztelenül lükdők-e ki ezek az árvák?

ték volna a zsidók Spanyolországot Amerika kincseivel? Amerika alig vált volna angollá, és Spanyolország alighanem lett volna a világkereskedelem központjává; zsidók nélkül hiányzott a közvetítő, mozgékony szellem, mely a roppant kincseket feldolgozza és éppen e kincsek eltespesztették a munkát úgy sem nagyon kedvelő, sőt inkább a tunyasághoz hajlandó lakosokat; Amerika kincsei agyonnyomták az országot!

Rettenetes volt a kivándorolt zsidók sorsa: a 600,000 lélek közül, kik az országot vagyonuk hátrahagyásával otthagyták, több mint fele elveszett éhségben és nyomorban. Voltak hajóskapitányok, kik megfosztották a szerencsétleneket mindenüktől és a meztelen személyeket eladták rabszolgául, vagy minden nélkül partra szállították. Ekkor jöttek a szeretet vallásának papjai és hoztak egyik kezükben kenyeret és ruhát, a másikban — keresztet, a ki megtagadta hitét, megmenekült az éhhaláltól. Így lettek a szerencsétlenek másodsor is hitük martyrjai, mert nagyobb része inkább éhen halt. Visszaüzték a nyomorultakat mindenünnen, hova partra szállottak; csak két állam fogadta be a hazátlanokat: Hollandia és Törökország. Számosan letelepedtek ugyan Rómában, Nápolyban és Franciaországban is, de csak különös engedéllyel és csak ideiglenesen. Tuniszban, Fezben és Marokkóban szintén sokan találtak új hazát.

De még sokkal rettenetesebbé vált a Spanyolországban maradt kikeresztelkedett zsidók sorsa. Körülbelül ötvenezren nem tudták magukat a nagy áldozatra elhatározni s abban a reményben, hogy jöhetnek jobb és szabadabb idők, midőn veszedelem nélkül visszatérhetnek majd az ősök hitéhez, kikeresztelkedtek. Mennyire csalódtak! rájuk nem jobb idők, de a fekete inquisitio kinkamrái és a máglyák lángjai vártak. Isabella királyné oly hatalommal ruházta fel országának halálangyalát, az inquisitiot, hogy előle senki sem menekülhetett. A kik kikeresztelkedtek legnagyobb részt azért tették, mert gazdagok, magas rangúak voltak és mert sajnálták vagyonukat, rangjukat otthagyni; de már ez magában is elég ok volt arra, hogy az inquisitio hosszú keze utánuk nyuljon; hisz az inquisitio törvényszéke elé hurczolt maranusok vagyona a „szent“ társulat tulajdonába ment át. — A kinek nem volt vagyona, lehetett szép felesége, leánya, és a kinek ez sem volt, azok kellett az ünnepélyek emelésére; az inquisitio uralkodása alatt t. i. nem folyt le nagy ünnepély a u o d a fé nélkül. Ha a király házasodott, ha koronaherceg született, százával égették meg a szerencsétlen zsidókat, sőt voltak ünnepélyek, melyeken 1000—1200 ember is máglyára hurczoltatott.

Százekre megy azoknak száma, kik Spanyolország különböző városaiban vagy a máglyákon, vagy az inquisitio

Arról sem nyilatkozott, valljon azok a költségek, melyek eddigelé ezekre a szegény árvákra fordítottak, nem-e hozandók innét be egy külön városi zsidó adóval.

De bár nem nyilatkozott, kétségtelen, hogy nem állhat e felfogástól távol az, ki a szeretet vallását ennyi gyűlölettel képes kommentálni.

Csak egy megjegyzésünk van erre: még a hyena is egyszerre végzi ki áldozatát.

A másik interpelláció nem kevesebb gyűlöletről, de még nagyobb eszmezavarról tesz tanuságot.

Wahrman Mór, Budapest főváros egyik zsidóhitű ismeretes képviselője interpellált az iránt, hogy az állami gymnasiumokban, ott holpárhuzamos osztályok léteznek, miért tétlenek a keresztények az egyik, a zsidók a másik osztályba?

Interpellal Szent Komlóssy is.

Az ellen természetesen — addig mig az ő javaslata el nem fogadtatik — semmi kifogása, hogy az állam, a főváros, mely nem tesz különbséget a közterhek, ugymint vér és pénzdobban a felekezetek közt — tegyen különbséget hátrányára a zsidó felekezetnek.

Lássák csak a zsidók, hogy állam, és főváros egyenlő-kép fogadják el a pénzt legyen a zsidóé, vagy keresztényé, de hogy e pénz mikénti felhasználásában tesz különbséget.

Neki jól esik látni, hogy a pénzre ha zsidótól jó is azt mondják Vespásiánál, hogy nem büzlik — a nélkül, hogy magára a zsidóra is alkalmazná e jelzőt.

De még ezen Wahrman által korholt állapot is sokkal több a jóból, mint a mennyit Komlóssy államjogász megengedhetőknek tart.

Azért interpellál és azt kívánja, hogy a zsidók kényszerítettessenek külön gymnasiumokat felállítani. Pénzzel zsidó fiu más gymnasiumban mint zsidó gymnasiumban ne járhasson.

Ugyan Komlóssy uram! Nem tetszik tudni, hogy az állam, midőn polgáraitól adót szed ennek ellenében kötele-

zettséget is vállal? És nem tudja, hogy a tanügyi budgetnak sok milliójában a zsidók adója sokkal nagyobb arányt képvisel, mint a mennyi reája a népesedés arányához képest jutna.

Nem tudja, hogy a zsidó apának épugy joga van követelni azt, hogy az állam szerezzze meg a lehetőséget, hogy gyermekeit a haza hasznos polgáraivá neveltesse, mint a koreszténynek?

Dehogy nem tudja. Tudja ezt nagyon jól! Csakhogy mivel az Uristent nem interpellálhatja meg azért, hogy a zsidó is szívhatja azon levegőt, melyet a keresztény szív és az is örvendhet a nap sugarának, kéjjelghet a természet bájaiban csakugy mint a keresztény, — törvényhozási uton akarja a világ rendjét megmástitani, melyet pedig Isten szent akarata rendezett akkép, hogy Isten adományai élvezetére hasonló képességet adott mindenkinek: Komlóssy Ferencz urnak csak ugy mint az általa olyannyira gyűlölt zsidó árva fiunak!

Ez azonban neki sikerülni nem fog.

Mi, kik nem vagyunk követői a „szeretet“ jeligével megtisztelt vallásnak mit bizunk ebben a szeretetben, bizunk az Isten örök igazságban a mint bizunk abban is, hogy azon gyűlöletesügyet, azon szennyes áramlatot, melynek Komlóssy ur szentelte ma át, jobban comprometálni nem lehet, mint ilyes fellépés által!

Viszonzásul nem kívánok semmi rosszat Komlóssy urnak! Sőt ellenkezőleg! Azt kívánom neki karácsonyra, hogy minél gyakrabban bizonyítsa és bizonyithassa be barát és ellenség előtt beszámithatlan vak dühét, és azt, hogy oly ügyet oly eszközökkel véd, mely sem Isten, sem ember előtt nem állja ki sem az elme sem a szív kritikáját.

Ezt kívánjuk azon szeretet nevében, melynek felkent papja hirdeti a gyűlöletet, de mint bizon reméljük csakis az igaz általán szeretet mielőbbi győzelmére.

Ifj Dr. Neuman Sándor.

kinkamráiban gyilkoltattak meg, de meggyilkoltatott ott Spanyolország geniusa, jóléte és dicsősége is. Égtek, lángoltak a máglyák az emberiség gyalázatára három százezer kereszttől, mignem megjelent a „Világszellem lóháton“ — így nevezi Hugó Viktor I. Napoleont — és elfujtja a máglyákat, elüzte a szent gyilkosokat és a vérrel áztatott fogházakat, kinkamrákat és az inquisitio összes épületeit földig leromboltatta. * * *

„Rómában szörnyeteg született. Alakja csodaszerű tekintete irtózatos. Teste halálos méreggel gyúrott vas, földve kemény pánczéllal aczél pikkelyekből. Hasonlít a rettenetes oroszlánhoz és a kigyóhoz Afrika sivatagában. Toroka borzasztóbb az óriási krokodilusénál Nilus folyamában. Süvöltő hangja hamarabb öl, mint a legmérgezőbb basilisk. Szemeiből tűzoszlopok szakadnak. Tápláléka emberitestek. Ezer nehéz, és méreggel telt szárnynyal emelkedik fel a föld színéről. Felülmulja a sást röptének gyorsaságával s a hová jön szomorú homályt terjeszt sötét árnyékával. Süthet a nap bármily világosan, nyomát mégis egyiptomi sötétség jelöli. A fenavad pusztá híre remegésbe ejti a világot. Zöld pázsit, melyre lép, viruló fa, melyet érint, kiszárad, elhal. Duló nyelve kiirt mindent gyökerestül és mérges lehelete pusztává teszi környékét, hasonlónak Syria sivatagához, hol növény nem fogamzik, fűszál nem tenyészik.“ * * *

Ez az inquisitio. Így festi ezt a spanyol zsidók egyik legnagyobb költője, Don Usque Samuel, ki maga is 79 éves korában az inquisitio kinpadján lehelte ki költői nagy lelkét.

A nagy bűnös asszony, ki e „Rómában született szörnyeteg“, urrá tette népe felett, melynek felszárította velejét, megemésztette lelkét, ki irgalmat nem ismert, és ki oly iszonyatos nyomort hozott annyi, annyi ártatlan emberre: a nagy bűnös asszony szörnyen meglakolt bűnéért. * * *

Isabella, ki miután négyszer el volt jegyezve, mint már említettük, a nálánál 17 évvel ifjabb Ferdinandnak nyújtotta kezét; 5 gyermekkel ajándékozta meg férjét.

Juan, a koronaherczeg és egyetlen fia 1497-ben április 3-án egybe kelt ausztriai Margarethével. A gyenge alkotású vőlegényt mindjárt esküvője után forró láz fogta el és néhány nap múlva meghalt alig 17 éves korában.

Legidősebb leánya, Isabella, neje lett Alfonsónak Portugália trónörökösének. A menyegző utáni héten Alfonsó hirtelen meghalt és a 18 éves Isabella özvegygyé lett. Később Emánuel királynak nyújtotta kezét, de egy évvel később meghalt, midőn első gyermekének életet adott.

Eme Miguél nevű figyermeken, kit a kortes 1499-ben Aragónia és Kastilia trónörökösének ismert el, nagyanyja, Isabella oly gyengéd szeretettel csüggött, hogy a gyerme-

Karácsonyfa.

Megkondulnak a harangok, és a hivek ezrei tódulnak a tündéri díszben ragyogó templomok csarnokaiba. Nagy ünnepe van a kereszténységnek. A keresztény vallás alapítójának születésnapja. A mely kereszténynek szívéből a hit ki nem veszett, a kinek lelke fogékony vallásának története, költészete iránt, az mind örül, az mind boldog e napon. Szép ünnep ez, mely a kereszténységet e napon egyesíti. Szép, és áldásteljes. A jótékonyág angyala ilyenkor leszáll a földre, felszártja a fájdalom könyeit, enyhítő balzsamot csepegtet sok sajgó sebre. A jótékonyág ilyenkor tiszta a hiúság elemeitől. A tett nem kíván felmagasztalást, célja maga a cselekedet. Ez az a jótékonyág, melyet a mi vallásunk is dicsőít, ez az a tett, melyet hívó és hitetlen, keresztény és zsidó egyaránt a legszebb erényként magasztal.

A talmud gyönyörűen szól a zajtalanul gyakorolt könyörületességről. Azt mondja, hogy az ily jótétemények holtak, melyek a sirban élnek, virágok, melyek ellenállanak a fergetegnek, csillagok, melyek soha le nem tűnnek.

Szegény és gazdag keresztény házakban felállítják a karácsonyfát. Száz meg száz láng fényes világot áraszt mindenüvé. De a lelkek homályát a világosság el nem oszlatja. A harang zugása sem riasztja el a denevéreket, a lángok fénye sem deríti fel az elmék rettenetes setétségét és melege sem olvasztja fel a gyűlölet jeges kéregét. Pedig a karácsonyfának meglehetne az a varázsa, ha az ünneplőknek eszébe jutna, hogy az, a kinek születése napját milliók hymnusa áldja, zsidó emlékün nevelkedett, hogy az eszmék, melyeket hirdetett zsidó eszmék voltak, hogy a tanok melyeket ő terjesztett, a mi tanaink kritály forrásából, a zsidó tanokból merítvék.

Nem jut eszébe senkinek, mert a hitlen sáfárok a szeretet vallása nevében a gyűlölet magvait hintik. Az igazság meg van hamisítva, és azért béke sem lehet, már a

ket perczre sem bocsájtotta maga mellől. Hiszen Migaél egyetlen vigasza, reménye és öröme volt. De meghalt ő is 12 éves korában az Alhambra termeiben. Izabella fájdalma annál nagyobb volt, mert a gyermek halálát politikai okokból soká titokban kellett tartania.

Máriát, második leányát, Isabella, legidősb leánya második férjével, Manuella jegyezte el, de Mária is jobblétre szenderült alig 30 éves korában. Katalin, Isabella legifjabbik leánya Walesi Arthurhoz ment nőül, de midőn ezt rövid idő múlva kiragadta karjai közül a halál, Katalin férje testvérének, a hirhedt VIII. Henriknek nyújtotta kezét, de Henrik csakhamar elűzte magától, és Katalin fogolynak maradt egész életén. Henrik még 5 feleséget vezetett oltárhoz. Johanna is, kit a történelem az „örült“ név alatt ismer, Isabella királynének gyermeke volt. Johanna végezt a spanyol udvar alkudozásokba bocsátkozók az ausztriai császári házzal. Hogy t. i. Ausztriát és Németalföldet a spanyol királysággal egyesíthessék, nőül kellett volna venni a szép Philippnek a nem épen szép Johannát. Philipp örömmel vette volna nőül Isabella királyné leányát, kiben szerelmes is volt, de nem Johannát, hanem a legidősbiket, Isabellát, Alfonzó fiatal özvegyét. Az ausztriai követ azonban eme házasság ellen azon fontos ellenvetést hozta fel, miszerint szégyenére válnék az ausztriai háznak, ha Philipp amaz férfiú özvegyét venne nőül, kinek nagyatyjának egyik testvére egy

zsoltárok költője állítván fel a tételt, hogy az igazság és béke csókolózik egymással.

Milyen különös! A zsidó ezt lépten nyomon érzi, és tudja és ő is meggyújtja a karácsonyfát. Gyermekei most már nem ismerik a chanukka mécseseit, a menoráht, melynek meggyújtásánál felhangzott a hagyományos ének. Nem ismeri a szombati gyertyát, fájdalom, már a halottak lelki üdvéért előirt mécs is kimegy a divatból. Helyébe lép a karácsonyfa — kultus. Szép és magasztos valami a karácsonyfa a tiszta hittől áthatott kereszténynél, nevetséges, ha zsidó állit fel ilyet. Mit is mondhat a gyenge események, mikor az a tudás vágyától hajtva, a karácsonyfa jelentősége iránt tiszta anyagi ártatlanságában ezer meg ezer kérdést teszen? Tán azt, hogy a zsidó minden szenvedése, szerencsétlensége, földönfutása e nappal annyira összefüg? Vagy divattá lehet e az, a mi más vallással bensőleg összefüggő szokás? Bizony-bizony szomorú jelenség az ily aberratio. Szomorú, mert a mi vallásunknak nem egy oly ünnepe van, melylyel a gyermek fogékony lelkét meglehetne tölteni. Nemcsak lehetne, de kellene is. Hanem hát a vallásos nevelésre rossz csillagok járnak. A gyermek nem ismeri vallását, az anya nem ojtja bele a lelkesedést hite iránt. A zsidó nő a legjobb anya, hü feleség, de a mi a nő kedélyvilágát tündőreleg megnépesíti, a mi a nő szellemét nemessé, vonzóvá teszi, az a zsidó nőnél nincsen meg, de nem is lehet meg, mert hogy meg legyen, erre senki sem gondol.

A keresztény vallás terjedése, fenntartása, nagy részben a nőknek köszönhető. Az ő lelkesedésök, az ő rajongó ragaszkodásuk messze előre vitte a vallás ügyét. Azok a szürke nénék, kik az élet minden gyönyöréről lemondva, kizárólag a szenvedő emberiség szolgálatának élnek, meghódítják az emberi szívet. A zsidó nő nem részesül a vallás tanításában. Az isteni tiszteletet a legritkább esetekben látogatja, és csoda-e, ha csak ritka esetekben ismeri vallását, melyért, hogy lelkesedni tudna, mutatja, hogy a le-

zsidó cipész feleségét szerette. — A szép Philipp és Johanna közt a házassági frigy megkötöttet, csakhogy Philipp sok asszonyt szeretett ugyan, de ezek közé felesége dehogy tartozott, míg Johanna férjét örültségig szerette és feltékenysége odáig ment, hogy férjét egyszer nagyobb társaságban ütlegetni kezdte, a miért ez más asszonyokkal igen, csak vele nem mulatoz. Szép Philipp erre ott hagyta Johannát és a szerencsétlen asszony, elválva szívének bálványától, a szerelemvágy minden fájdalmát átszenvedte.

Végre is akadályok közt Németalföldre átvitorlázott. Midőn férjéhez érkezett egy szőke fürtű leány karjai közt találta. Johanna dühösen a leánynak rontott és tépni kezdte arany haját, ekkor Philippet is elhagyta a béketűrés, és férj és feleség ez első találkozásnál hosszú távollét után egymással bírokra mentek.

Isabella, ki mindezt látta és átszenvedte, meghalt 54 éves korában a nélkül, hogy utódot hagyott volna maga után. Sirjánál még erőteljes férje állott. Irigy szemmel látta Ferdinand Philippet Spanyolhonba jönni, s a legmélyeb gyűlöléssel szívében le kellett mondania az uralkodásról; visszavonult örökös tartományaiba, hol egy francia hercegnőt (Germant de Fois)-t vette nőül.

Alig foglalta el Philipp új birodalmát, midőn hirtelen Valledolidban rettenetes kínok közt meghalt. Johanna állapota ezután örvényessé fajult; kinteljes életét mint örült fejezte be.

ány az anyával reá maradó, a vallás lényegét nem is érintő egyes formásokhoz hévvel ragaszkodik. Ily körülmények között megmagyarázható, hogy a zsidó nő miért nem az etrogot, hanem a karácsonyfát honosítja meg tűzhelyén. Pedig azon tapasztalással szemben, hogy a férfi az élet küzdelmeiben kénytelen idejét és szellemét kimeríteni, komolyan lehetne gondolkozni arról, hogy a zsidó vallás számára a nőben is keressünk támaszt.

A napokban a Duna partjára vezetett utam. Egész erdők voltak ott karácsonyfákból. A mint a nyüzsgő embereket szemléltem, egy ismerős nőn akadt meg a szemem. Egy hírnévves rabbi unokája. Nagyapjának valamely ritualis vitás kérdés felett adott responsuma a kuria teljes ülése döntvényének tekintélyével bírt. A fiatal asszony ragyogó arccal mutatott nekem egy hatalmas fát, melyett hosszú egyezés után szerencsésen megszerzett. Ekkor eltökéltem magamban, hogy lesz egy szavam a zsidó anyákhoz. Kéves a mit mondani akarok: Zsidó anyák! mikor a felcírozott karácsonyfán a tevérdék gyertyát meggyújtani akarjátok, jusson eszetekbe, hogy most chanukka van, és gyujtsatok meg néhány szállat a mi ünnepünk tiszteletére.

Dr. Mezey Ferencz.

Zsidók nyilvános pályákon.

I.

Alig van a nyilvános működésnek tere, melyen zsidó férfiak kitüntetéssel és hazájuk nagy hasznára ne szerepelnének; ha tehát a zsidó hosszú századokon át minden nyilvános szerepléstől ki volt zárva, az nem csak a zsidók kárára történt, hanem az illető állam kárára is, mely oly jeles erőktől fosztotta meg magát, mint a minőnek a zsidók, mióta a nyilvános pályák előttük megnyitlak, bebizonyultak. A zsidók teljesen kitöltik az általuk elfoglalt helyeket, s ha valami, ugy ezen körülmény utólagosan is igazolja az egyenjogóság nagy tényét.

Kezdjük a *konsulatusoknál*, hol a zsidó elem meglehetősen van képviselve. Itt látjuk Portugália képviselőjét Amsterdamban: *Rosenthal Henrik bárót, Sir Saul Sámuel, Uj-Walesi követ Londonban, Mr. Alexander Jehuda, az Egyesült-Államok képviselője Alexandriában, Dr. Schmiedel József, osztrák-magyar főkonsul Tangerben és ugyancsak az osztrák-magyar konsul, Elmalech Jakab, rabbi, Moga-dorban; továbbá Ruben Halevi, Portugália főkonsula Kopenhágában, Mendez de Costa, német-alföldi főkonsul az argentin köztársaságnál, a csak nem rég elhalt Behrendt Jakab, főkonsul Berlinben, Landau Dávid, spanyol főkonsul ugyancsak Berlinben és a szintén a német residenziában székelő Goldberper Éliás, Belgium főkonsula. Olaszországnak miniszterresidense a kolumbiai köztársaságoknál szintén hitsorsosunk: Cavaliero Emilio de Segre.*

Magyarország fővárosában szintén vannak idegen államok zsidó képviselői: *Domonyi Brüll Miksa lovag, Hollandia főkonsula, Altschul Simon, Svédország konsula és dr. Ullmann Pál, szerbiai alkonsul,*

A parlamentarismus terén is ott látjuk hitsorsosaink nem egy kitünőségét. Az ismert német nevek közül megemlítjük a nem rég elhalt *Lasker, Löwe, Warburg, Strassmann, Kosch és Jakoby* mellett *Bambergert, Kaysert, Hirscht, Reet, Sabort, Singert és Sonnemannt* és a pár héttel ezelőtt elhalt *Rothschild M. K. bárót*, a porosz urakházának volt tagját.

Az osztrák parlamentben 12 zsidó reichsrathi-képviselő és két főrendi házi tag van: *Dr. Zucker* a prágai eseh egyetem jogidekánja, *Auspitz, Compertz, Jaques, Dr. Bloch rabbi, Leon lovag, Luzatti, Mauthner, Neuvirth, Oppenheimer lovag, Pollak, Rappoport*, reichsrati tagok;

Rothschild és Königwarter bárók az urak házának örökös tagjai. Megemlítjük ezeken kívül a nem rég elhunyt *Dr. Kurandát és Schreiber Simon* rabbit.

Magyarországban a parlamentnek 9 zsidó tagja van. *Dr. Hirschler Ignacz, Schwab Károly* és az e napokban kinevezett *Kisteleki Lévaý Henrik* főrendiházi tagok, *Wahrmann Mór, Dr. Chorin Ferencz, Dr. Mandel Pál, Dr. Neményi Ambrus és Megyeri Kraus Lajos* országos képviselők.

(Folyt. köv.)

Eötvös Károly.

Irta: Cornelius.

Mikor deák-párti képviselő lett feljött Veszpremből, hogy a központban bemutassa magát, eléje tették a névsorkönyvet hogy írja be nevét. Végig olvassa a már beirt képviselők névsorát, ötvennél több volt sorszámszerűen beírva, egy szám azonban üresen maradt s ez volt a 13-ik. Eötvös Károly ezen üresen hagyott sorba írta be nevét.

Midőn másnap Deák Ferencz a párt helyiségébe el látogatott fölütötte a névsorkönyvet és az általa figyelemmel kísért 13-ik számot kitöltve találta; kérdi a körülötte állóktól, hogy „melyik az az Eötvös Károly“ Ekkor kiválik a körülállók közül egy rokonszenves barna börszakálu fiatal ember, szerényen meghajtja magát s e szavakkal mutatja be magát a haza bölcsének: „Én volnék az uram bátyám“ Deák Ferencz megfogja kezét s a következőket mondja! „No Károly öcsém te vagy az egyetlen a számosak közül, ki ment vagy minden előítéleltől!“

A haza bölcse mondta

* * *

Ki hitte volna, hogy Deák szavait a későbbi események oly fényesen igazolják, ki hitte volna azt ép abban a korban midőn megalkották az emancipatio törvényét, ki hitte volna azt abban az igazán liberális világban: hogy e szavaknak jelentőségei lesznek?

Pedig a hazabölcsének szavai valósultak. Egy olyankor következett be, melyben a szenvedélyek feloldódtak lánczaikból, a közvélemény meghamisított, a sajtó megfélemlített s vagy nem tudott semmit sem tenni ez áramlat ellen, vagy nem akart.

Ez az áramlat egy vallásfelekezetet fenyegetett, mely hű maradt őseihez, mely az igazi liberalismusnak ügyvivője és mindenkor bajnoka volt, egy vallásfelekezetet melyből Mózes és egy Krisztus támadtak, egy vallástelekezet, melynek fiai legjobb erővel szolgálják a hazát, magyarosodnak és magyarok!

A ki ezen áramlatnak ellentállt azt elsodorta. Csak egy ember magasodik ki e korban, kiben meg van a bátorság, ki megálljt mer kiálltani a gyűlölet szítóknak, ki kimutatja a rágalmakat s eloszlatja az aggályokat, mint a fölkelő nap fölszarítja a leereszkedett ködfelhőt.

Midőn azt látja, hogy a tiszta-eszlári bűnberben a jogitudoomány és szónoklat és technikai ismeret és humor nem elégségesek, hogy kimutathassa a rágalmakat; akkor elsajá-

titja az orvosi tudományt, úgy hogy a szakértő egyetemi tanárokat bámulatba éjti; Kimutatja a végtárgyalás során, hogy a tudományban felnevelkedett férfiak az áramlat kedvéért hazudnak és az eljáró közegek belátják a vád alaptalan és gyermekes voltát, elejtik a szörnyű vádat és az igazságszolgáltatás férfiai fölmentő ítéletet hoznak.

Maga a védbeszéd, telve remekmondásokkal és szakértői ismerettel, hét órát vett igénybe.

Mégvédő nem hallatott a művelt világban ily remek szónoklatot, mint a minőt Eötvös Károly a tiszta eszlári perben tartott. Szellemének egész nagyságában jelenik meg itt. Nincs előtte egyetlen jegyzet, nincs előtte a nagy anyaghalmazból semmi leírva és mégis egyetlen egyszer sem ismétli akár önmagát, akár pedig azt, mit előtte négy kiváló kriminalista elmondott.

A közönség mely őt végig hallgatta bár nagyobbbrészt az ország legféktelenebb antiszemita elemeiből állott, míg beszélt nem vette le róla szemét, sirt és nevetett, akként, mint a kedély mélysége vagy a humor gazdagsága nyilvánult a szónoklatban.

A kik őt végig hallgatták azok alábbhagytak az antiszemitizmussal s midőn beszédét befejezte sokan ellenségei közül siettek a szónoki remekért üdvözölni azt, kiről Deák a haza bölcse azt mondta, hogy: „ment minden előíteltől!“

És a midőn a sajtó hírül vitte, a védelmet és a végcredményt a művelt világ minden vidékéről érkeztek üdvözlő táviratok. A világ legműveltebb államainak legnagyobb városaitól mint London, Newyork, Páris, Berlin, Bécs, Sz. Pétervár 100-200 aláírással jöttek az üdvözlő sürgönyök és levelek, zsidók és keresztények egyaránt siettek üdvözlötüknek kifejezést adni a felvilágosodottság bajnokának; ha egykor alkalmunk lesz, közé tesszük e sürgönyöket, legalább meggyőződést szerez olvasó közönségünk azon általános érdeklődésről, melylyel e per kísértetett. —

E per érdeméről nem írhatunk, meg fogja ezt írni Eötvös Károly maga s ha elérkezik az ideje, miként azt ő meg is ígérte, ki is fogja adni rendszeres műbe foglalva.

(Folytatása következik.)

Lévay Henrik.

Ki ne emlékeznék a viharokra, melyeket a főrendiház átalakítását czélzó törvényjavaslat idézett elő kivált mágnáskörökben.

Épügy, mint a polgári házasság ügyében, ebben a dologban is kimutatta a született törvényhozók nagy része, hogy hiába disziti bölcsőjét a hét és kilenczágú korona, bizony sületlen maradt éretlen gondolkozási módjuk és az urak, kik elnézték a censust, s kinevezéseket, a katolikus és református egyházat megszorító intézkedéseket, abba kapaszkodtak bele, hogy az istenért, zsidót be ne hozzanak a felsőházba.

Valahogyan megalkudtak a miniszterelnökkel és az izraelita felekezet kimaradt, de ki nem zárhatták azokat, kik zsidó létükre fényes érdemeket, tündöklő nevet vívtak ki maguknak.

Találgatták, hogy kik lesznek az elsők, kik az üldözöttek közül a magyar lordok házába kerülnek. Wahrmann? Lévay?

Mindkettő megérdemlette a kitüntetést, de egyik sem kapta meg és — erre büszkék lehetünk. Mert miért nem nevezték ki Wahrmann Mórt?

Mert a miniszterelnök nem akarta, mert, amint magát a derék képviselő előtt kifejezte, nagy szüksége van hatalmas tehetségére, mért nem nélkülözheti találó véleményét.

Lévayt szerénysége következtében mellőzték, hogy most, midőn vezérigazgatóságának huszonkilenczedik évét tölti be, emeljék a polczra, melyet méltán megérdemel, melyet hazafisága, buzgósága, szakértelme vívtak ki számára.

Alig hatvan éves és működésével jóval megelőzte kortársait. Mily büszke öntudat tölthette be keblét, mily elismeréssel szemlélték barátai és ismerősei Benczur remek képét, mely a „Magyar Általános Biztosító-Társaság“ alakuló közgyűlését ábrázolja és melyen a haza legnagyobb és legbölcsebb fiai közt foglal helyet Lévay. Deák Ferencz, Zsedényi Ede, Eötvös József báró, Dessewffy gróf, együtt ülnek az egyszerű férfiúval, kit csak később emelt Ó Felsége kegye a nemesi rangra.

Szegeden született és tősgyökeres magyar gondolkodásban nevelték mindenkor. Félig gyermek volt, midőn a honvédek hősi seregébe lépett és fegyveres kézzel védelmezte e drága hont.

Nyugodalom váltotta fel a háborgós időt és az ifjú Lévay fokról-fokra emelkedett, míg a király a főrendek közt mutatott számára méltó helyet.

A társaság, melynek tisztviselői lelkes óvációkban reszesítették szeretett elnöküket, büszke lehet rá, hogy oly vezérigazgatója van, ki az egész ország, a lakosság minden rétegének, a legfelsőbb körök elismerését vívta ki.

Szerencsekívánatunk vezérelje uj méltóságában.

A Rothschild-család származásáról.

Nemrégiben egyik londoni lap a Rothschild család nevének származásáról közölt egy cikket, melyre a „Times“-nek egyik bizonyára nagyon jól értesült munkatársa közli megjegyzéseit. Megjegyzi ugyanis, hogy a Rothschild család származásának és történetének kimutatása szerint a családfát nem lehet tovább felvezetni, mint Rothschild Amsel Mosesig, ki 1754-ben hunyt el. Kétséget sem szenved, hogy ez a Rothschild is már tekintélyes ember volt, mert Frankfurtban a legrégebb zsidó-családból (Lechnich) nősült, mely már 1368-ban, mint Schudtnak „Jüdische Merkwürdigkeiten“ czimű munkájából kitünik, nevezetes pénzületeket kötött. *Amsel Moses, Rothschild Moses Mayer* atyja volt (szül. 1743, meghalt 1812-ben), ki a frankfurti bankház alapítója. Életéről és tevékenységéről egyéb adat nem maradt ránk. Midőn 1711. évi jan. 14-én a zsidó-utca porrá égett, a legtöbb zsidó hivatalos okirat elveszett és ez az ok, hogy a tűzvész előtti időkből semmiféle támpont sem maradt ránk, kivévén a „*Memorbuch*“-ot mely már a 13-ik században keletkezett és a sirköveket, melyek közül a legrégebb, mint *Horovitz dr.* rabbi „Frankfurter Rabbiner“ czimű művében kimutatja 1271-ből való. 1632-ben, a harminczéves háboru idejében *Oxenstjerna* Gusztav Adolf kancellárja, ki ekkor Frankfurtot elfoglalta adókat részben a zsidóknak, részben a katolikus papságnak adta ki. *Rothschild Izsák* ben *Elchanaan*, ki az 5 adófizető zsidócsoport egyikének élén állt a „*Memorbuch*“ szerint, 1651-ben halt meg. Izsák és atyja voltak valószínűleg a

család elődei. *Levyson* dr., ki *Nafschaus Zadikim* (Az igazak lelkei) című könyvében, midőn az 1732-ben Wormsban elhunyt *Rothschild Menachim Mendel* sírkövét leírja, megjegyzi, hogy ez *Rothschild* Izsáknak, az elődnek, ki mint teljes valószínűséggel feltehető, a két *Rothschild*-ágnak ösatyja volt, egyenes utóda, *Rothschild Boas Rafael* szintén egyik utóda, ki „*Ani belef jom*“ (Fürth 1866) című munkát írt. Ahol családjáról beszél *Rothschild* Izsákra vonatkozólag mondja: „*Migesa hajichus umidau sascher meaulom ansche haschem*“ (olyan nevezetes családból származik, mely tulajdonságainál fogva rég időtől fogva hírneves emberekké tette őket); a miből kitetszik, hogy a *Rothschild*-család akkortáiban nemcsak a legnevezetesebb, de egyszersmind a legrégebb családok közé is tartozott. *Schudt* 1714-ben kiadott munkájában: „*Geschichte der Frankfurter Juden*“ a „*Zum Rothschild*“-hez czimezett házat határozottan jelöli ki azon házak között, melyek 1612 előtt is léteztek már (II. kötet, Frankfurt helyrajza; *Rothschild. Haus zum rothen Schild in der Nuwengasse anno 1470*). Azon tény, hogy a *Rothschild*-család az utolsó század első felében és később is a „*Zum Grünschild*“ nevű házban lakott, azon körülményből magyarázható ki, hogy a tűzvész után számos család saját jószántukból vagy akaratuk ellenére megváltoztatta lakását. A „*Zum Rothschild*“ házban 5 család lakott, míg a „*Zum Grünschild*“-nek csak egy család lakója volt. Ebből következtetve nagyon valószínűtlennek tetszik, hogy a *Rothschildok* a dán *Roeskilde* városkából származtak és ennek köszönhetik nevüket; egyébiránt a név nem is „*Rothschild*“-et, hanem „*Rothe Quelle*“-t jelent.

IRODALOM.

Zsidó költő Oroszországban.

(H. S.) Oroszországban a múlt hó elején jelent meg egy zsidó poeta költeményeiből a második kötet. *Frug* S. költeményeinek első kötetét már 1884-ben kiadta a most „*Balladák és dalok*“ című verskötetében még nagyobb elismerést szerzett magának, mint első ízben. Ez mindenesetre annyira figyelemre méltó körülmény, hogy méltán megérdemli a felekezeti sajtó üdvözlését. S ezt az üdvözlést annál is inkább megérdemli, mert nem tesz úgy, mint pl. nálunk is a zsidó zenik, a kik hitsorsosaikat nagyrészt csak lépcsőnek tekintik melyen emelkednek; de midőn olyan magaslatra jutottak, hogy egy ország meglátja őket, akkor hátat fordítanak hitüknek, hogy a dicsőség muló örömeit megszerezzhessék még nagyobb mértékben. *Frug*, bár Oroszországban a zsidók sorsa sokkal kedvezőlenebb mint minálunk; bár ott a zsidónak nemesak az előítéletet, nemcsak a megvetés szerezte szégyen ellen küzdenek; bár ott a zsidó nem járhat kelhet az országban tetszése szerint mint minálunk.

Azért *Frugot* ezt a fiatal 25 éves zsidót, mégis a tenyerén hordozza az orosz kritika érdemeiért, mert az igaz érdemeket elismeri az antiszemita sajtó is. S ebben a tekintetben, jobb idők járnak az orosz zsidó tehetségekre mint a mieinkre. Mert Oroszországban nem dorongolják a „*federvich Kóvikat*“ nem rántják porba a művészetet, a tudományt, ha esetleg művelője zsidónak született. Erre enged következtetni a „*Novaja Wremja*“ ez a törzsgyökeres antiszemita lap, mely a zsidónak egy esküdt ellenségétől *Bosenintől*, ki orosz *Gyulay Pál* antiszemita garnirunggal, hozott dicsérő sőt magasztoló kritikát *Frug* újabb költeményeiről. *Bosenint* aztán követte a legtöbb hírneves orosz kritikus, mint *Assenzev*, *Skabetschewsky*, *Tschyko* stb. úgy, hogy az egész orosz sajtó, napi és szépirodalmi egyaránt

nyújtotta koszoruját *Frugnak*. Evvel a munkájával *Frug* a jelenlegi élő orosz lyrikusok között igen előkelő helyre tett szert. S bár az irodalmi kitünőségek közé tartozik mégis mi az orosz zsidóság helyzetét legjobban bizonyítja — nem kapott engedélyt, hogy Pétervárott lakhassék, ő csak mint egy ügyvéd névleges szolgálja — tartózkodhatik ott.

A héber nyelv szerepe az európai irodalmakban a 16. és 17. században.

III.

Komáromi Csipkés György a többi között héber nyelvtant is írt *Schola Hebraica* czimvel 1654-ben. Figyelemre méltó a héber nyelvben való gyakorlati jártasságának megítélése szempontjából az, a mit róla *Bod* is említ, t. i. *Bod* szavaival élve „a zsidó nyelvet annyira megtanulta volt, hogy azon a nyelven közönséges helyen az akadémián orált.“ (Athénás 145. l.) E *Schola Hebraica*val kapcsolatosan adta ki a héber nyelvet magasztaló beköszöntő beszédét, melyet a debreczeni iskolában székfoglalóul 1653. augusztus 8.-án tartott. „*Oratio inauguralis de dignitate, utilitate, necessitate et praestantia Linguae Sanctae Hebraeae*“ czimvel.

E beszéde igen fontos, nem csak nyelvészeti tanultságának és képességének megítélésére nézve, hanem a héber nyelv iránt való korbéli felfogás és tudománytalan theologusi elfogultságnak megismerésére is. E beszédből meglátjuk, hogy előtte ismeretesek voltak mind azok a theologusok és nyelvészek, kik a héber nyelv uralmának megalapításában, dogmává tételében fáradoztak. Meg lehet e beszédből látni, hogy mily kritikátlan, vagy erősebb kifejezéssel élve, mily fanatikus volt az emberek tudományos hite és meggyőződése. A tér szűke nem engedi meg itt e beszédet tartalmilag bővebben ismertetni, elég lesz, itt csupán bizonyos, a *lingua primigenia* dogmáját jellemző egyes tételekre rámutatnunk.

Miért kell tanulni a héber nyelvet? Azért, mert az a szent nyelv, az az egyetlen nyelv, mely felér mindennel, s a melyre vonatkozólag azt mondotta *Luther*: „Bármily csekély legyen is az én héber nyelv ismeretem, még sem cserélném el a világ minden kincsével sem.“ De miért oly becses a héber nyelv ismerete? Azért, mert szent nyelv; és szent pedig azért, mert az egyház-atyák, theologusok és nyelvtudósok, főképen pedig a biblia határozott tanúsága szerint ezen szólott az Isten Ádámhoz, ezen a nyelven zengik az Isten örök dicsőségét és szentségét az angyalok. Szent ez a nyelv, mert maga az Isten szerezte, s az Isten szent törvényei ezen a nyelven vannak megírva, szent főképen azért, mert mint a tudós rabbi *Maimonides* és vele egybehangzóan *Buxtorfius* mondja: e nyelven semmi sincs, mi az igazsággal, a szeméremmel ellenkeznék, mi aljas és profán volna. Szent e nyelv nagy tökéletes voltánál fogva.

Mindezek felfogása szerint a héber nyelv az első és legtökéletesebb nyelv. A bizonyíték pedig, mint láttuk, nem tudományos értékű, hanem dogmatikus, mert nem mutatják ki pozitív adatokkal, hogy mennyiben tökéletesebb, mint a többi nyelvek. Hanem pozitív adatok és bizonyítékok helyett így okoskodnak: Azért a legtökéletesebb, mert szerzője a legtökéletesebb lény, az Isten, a minden bölcsesség kuforrása, ki nem alkothatott tökéletlent, hanem a legtökéletesebbet. Ez a nyelv volt az emberiség nyelve a *babel tornya* építéséig, mikor a népek megzavartattak és származtak a többi nyelvek emberi megegyezéssel, az emberi tökéletlen és tökéletlen munkája gyanánt. Az ő nyelv a héber

nyelv, melyre Ádámot maga az Isten tanította. Ez semmi kétséget nem szenved, mert a szent irás tanúsága szerint az Isten Ábráhámmal, a zsidók ős atyjával, szemtől-szembe beszélt; valamint Jákobbal és később Hóreb hegyén Mózesrel, a prófétákkal, Dáviddal, Zachariással és ennek feleségével. Ime tehát e tényekből világosabb a napnál, hogy az emberiség ős nyelve, az Istenség nyelve a héber volt. Ezt elismerték maguk a nagy hírű rabbik is, mint Maimonides, Jehuda Muscatius, továbbá a szentatyák, mint Augustinus és minden idő és rendbeli tudósok, mint Bibliander és Buxtorfus.

Dr. Krausz Jakab.

H I R E K.

Verhovay Gyula újév után beáll országos agitátornak az antiszemita párthoz; Verhovay t. i. már legközelebb megkezdi utazását az ország választókerületeibe, hogy azokat az antiszemita üdvvel megismertesse. (Jó lesz ki nem felejteni programjából a 8-perczentes manipulációkat sem.) Utazása — úgy tervezze ezt a párt — kisebb megszakításokkal eltart egész a választásokig. A „Függetlenség“ sem fog ezalatt nyugodni; szerkesztését ugyanis Szemnecz Emil veszi át, míg a kiadást, mint-hogy előfizetői nincsenek, Istóczy Győző egészen új alapokra akarja fektetni, t. i. részvényekre. (Ni, ni, szent Istóczy a „Gründerek“ közt!) A lap legújabb számában már is olvasható, hogy a vezetésért (?) Persay Ferenc felelős. A nyomda is változott és ugylátszik, a „meglepetes“ melyre a szerkesztőség figyelmeztetett nemsokára itt lesz. A nagy terveknek egy kis előtörténete van. Verhovay t. i. azzal állott elő a pártban, hogy ő nem győzi tovább; a lap mit sem hoz (Balázs Sándor a belmunkatárs csupán a „jó ügyet“ tartva szem előtt, isten nevében dolgozik, a többi munkatársakat — nem fizetik) az adósok száma pedig oly nagy (jó része munkások, szedők, expeditorok, kiknek munkájuk mindennapi kenyerük), hogy kilépni sem mer az utcára, attól tartva, hogy valamelyik elkeseredett munkás fejbe kollintja) Verhovay ezeknél fogva azzal fenyegetőzött, hogy ha nem segítenek rajta — kérem nem tréfa — beáll filozemitának. (Ezt ugyan nem jól tenné, mert akkor sok becsületes ember beállana antiszemitanak.) Ez hatott és erre azt a tervet főzték ki, hogy adnak Verhovaynak egy nagyon is neki való foglalkozást: Elküldik a kerületekbe izgatni (talán arra is számítanak a kópék, hogy valamelyik elkeseredett makkabäus szerencsésen le is ütheti, csak-hogy olyan bolond zsidó alig fog akadni, ki ennek az embernek egészen máshova, mint hóshalálra vezető utját megakaszszja), de ezt titokban tartják egész elutazásáig, hogy az adósok valahogy a költségrevalót el ne vegyék; ha egyszer uton van, megszabadult az adósoktól, az itt maradt antiszemiták megszabadultak Verhovaytól, regenerálhatják lapját, míg ő maga új pályáján kitűnően fogja magát érezni, mert hisz ez az ő tulajdonképeni eleme, és a pártnak is szolgálatot tesz. — Igazán geniális egy terv, ezt csak valami zsidó készíthette.

Czeplédén a függetlenségi és 48-as párt karácsony után nagy manifesztációra készül. E hó 26-án ugyanis

lesz 10 éve annak, hogy Czeplédnek független érzelmi polgárai megjelentek hazánk nagy fiánál, Kossuth Lajosnál. E nap évfordulóját megünnepelték minden évben, de most ez különös jelentőséggel fog bírni, a mennyiben ezen ünnepélyt azon férfi elleni manifesztációjává fogják tenni, ki éppen Kossuth Lajos elveit lábbal taposta, de azért mégis Czepléd városát képviseli az ország-házban, hová egyébiránt el sem jár. A czeplédi polgárság t. i. el van határozva Verhovay Gyulát nemcsak újból meg nem választani, de valószínűleg jelölni sem fogják. A polgárság végre is megismerte Verhovayt és akármennyire is természetében van a czeplédeknek, hűen ragaszkodni ahhoz, kit egyszer megszerettek, de már ilyen dolgok után, a minőket Verhovay ott véghez vitt, még legjobb embere sem foghatja pártját. Felvett ugyanis a czeplédi népbanktól 2500 frtos kölcsönt — lapjára, holott jól tudta, hogy ez ennyi krajczárt sem ér. Fizetésről természetesen szó sem lehet, ámbar a népbank sok herce-hurcza után a váltót beperelte. De ez még hagyján! Verhovay elküldte emberét a czeplédekhez, azokhoz a czeplédekhez, kik ragaszkodtak hozzá még akkor is, midőn a törvény kimondta rá a bűnöst és másfél évi börtönre ítélte, azokhoz a czeplédekhez küldötte e hálátlan az ő emberét, hogy azt a népet kizsarolja. Az a megbizott adott az ép oly jószívű, mint könnyenhívő embereknek valami teleirott papirost és azt hitette el velök, hogy ez részvény Verhovay lapjára, össze is gyűjtött ezen az uton egy jó csomó pénzt, míg utoljára kitűnt, hogy az a részvénylap nem egyéb, mint Verhovay által kiállított elismervény, hogy annyi meg annyi (az illető összeget a megbizott tette oda) pénzt felvett kölcsönképen N. N.-től „De ez már csakugyan disznóság!“ mondják a czeplédek, hej és mennyire igaznak van.

— **Pápán** december 11-én az új izr. elemi iskola-épület dísztermében, egy mind szellemileg, mind pedig anyagilag igen szépen sikerült, felolvasással és szavalással egybekötött jótékonycélu műkedvelő előadást tartottak. Az előadást esti 7 órakor a helybeli legjobb zenekar nyitotta meg; ezután Boross Kálmán olvasta fel ez alkalomra prologul irt költeményét. Majd Róka Lajos szavalta Vörösmarty „Uri hölgy“-ét. Ezt követte Fülöp József „A nő szerepe az ember tragoediája nyomán“ című felolvasása. Köztetszés között szavalta el, ezt követőleg Boross Kálmán Kiss József „Gedő-vár asszonya“, majd Tompa „Uj Simesu“ és Petőfi „Dalaim“ című költeményét. Hasonló tetszésben részesült Deutsch Juliska solo-éneke. Szűnni nem akaró taps követte Fülöp József természetes humoru szavalatait, mely alkalomra Tompa „Az én lakom“, Petőfi „A hold elegiája“ és N. N. „A jégen“ című költeményeket választotta. Az előadás második szakaszát Kisfaludy K. „Kénytelen jószívűség“ című vígjátékának előadása képezte. Igen ügyesen beleélték magukat szerepükbe Breyer Janka, Deutsch Juliska és Spatz Janka kisasszonyok. Jól alakítottak Tausz Jakab, Könczöl Imre, Reiter Lajos és Dávidházy János szereplők is. Az előadáson jelen volt a város színe-java, sőt a helyszűke többeket visszamenésre kényszerített. Az összes tiszta jövedelem 108 frt lett, melyből 54 frt a helybeli jótékony nőegyletnek, 54 frtot pedig az izr. „krajczár-egylet“-nek adatott át. Figyelmet érdemel ezen műkedvelő előadás azért is, mert ez fényes bizonyítéka annak, hogy Pápán a keresztyének és izraeliták mily békés egyetértésben élnek egymással.

— **Az országos magyar izr. tanító-egyesület győri vidéki köre** f. évi december hó 27-én tartja Csornán a hitközség tanácstermében ez évi rendes közgyűlését. Tárgyai lesznek: 1. Elnöki megnyitó és jelentés. 2. Mit tehet a zsidó népiskola a gyermekek vallásos érzelmeinek fejlesztése és megszilárdítása érdekében? Előadó: Schächter

Károly. 3. Mi módon lehetne a magyar zsidóság történetét kapcsolatban a nemzet történetével tanítani? Előadó: Pfeifer Mór. 4. Imakönyveink és a szülők. Előadó: Sasvári Béla. 5. A vidéki körök alapszabályainak felolvasása. 6. Tisztujítás. 7. Indítványok.

Romániában a zsidóknak nem lehet legjobb sorsuk; mert még most is tömegesen vándorolnak ki Amerikába. Mindenki menekül, a ki tud. Sőt Oláhországból és Bukarestből is sokan mennek oda — bár elutazásuk elé akadályokat gördítenek — a sors és a felsőbbség, Tauszig dr. azonban a minden áron kivándorolni óhajtókat anyagilag és befolyásával is segítse. Nemrégiben Ellmann Józsefet, bár 1879 óta román polgár a miniszterium kiutasította, tuzásból, mint idegent; mert állítólag olyan külföldi izr. társulatot képviselt, mely Romániában a nyugalmat veszélyezteti. Tudtunkkal az „Alliance Israelite“-t képviselte — annak pedig mindenki tudja — nem csendháborítás a célja!

— **O. M. Frankfurtból** arról értesítenek bennünket, hogy az ottani hitközség rabbija Dr. Loewenmayer f. hó 26-ikán fogja 25 éves jubileumát tartani. Dr. Loewenmayer egyike azon most már ritka nagy tudósoknak, kik pályájukat a jesibáhn kezdték, de azért ma mégis a német tudományos világ jelentékeny tagja. A jubileumról — írja levelezőnk — majd annak idején értesíteni fog.

— **Berlinből** írják 13-iki kelettel: A napokban hunyt el Dr. Oesterreich H. titkos egészségügyi tanácsos, számos jótékonyági egyesület elnöke, a berlini árvaház gondnoka, több tudományos társulat tagja stb. 83 éves korában. Temetése oly imponáns ünnepélyességgel ment végbe, melyet Berlinben ritkán láthatni. Béke poraira!

— **Lembergben** e héten volt végtárgyalása ama odiozus pörnek, melynek előzményei a következők: A mult zsidó ünnepek alkalmával bizonyos Bulzivec Károly nevű mészáros legény a kapitányi hivatal hamisított pecsétjével ellátott körösvényt terjesztett, melyben „a császár nevében“ meghagyatik a lakosságnak, hogy a zsidók boltjait fel kell törni, őket pedig sorban lemészárolni. Azonban a dolog szerencsésen meghiusult az ottani csendőrség ügyessége által. Ma volt e perben a tárgyalás, melyben Bulzivec „nem rossz akaratu okirathamisítás miatt“ 7, mondd hét napi fogházra ítéltetett. Az ügyén semmiségi panaszt nyújtott be. Reméljük, hogy a II. foku bíróság bírói hivatását jobban felfogva másként fog itélni az olyan fölött, ki pecsétet hamisítva „a császár nevében“ rablásra és gyilkolásra szólítja fel a parasztságot. Ez esküdszék érdemes pendent-ját képezi ama rzeszsovi és krakói bíróságnak, mely a Ritter családot rituális gyilkosság miatt háromszor ítélte halálra míg végre a felsőbb bíróság teljesen felmentette az alaptalanul meghurczolt ártatlanokat.

— **Londonba** egyre vándorolnak az oroszországi zsidók. A mily nehézükre esik ez a londoni zsidóknak ép oly elismerésre méltó buzgalommal iparkodnak a szegény szerencsétlenek sorsán enyhíteni. Legközelebb Rothschild lord elnöklete alatt egy házépítő részvény társaság alakult, mely már is 150 szerencsétlen családnak adott biztos menhelyet.

— **Londonból** írják ugyancsak, hogy az ottani zsidóangyal kiállítás 1887 év április 1-én nyílik meg. Bejelentések csak f. hó végeig fogadtatnak el.

— **Antiszemita existencia.** Rész napok járnak az antiszemitákra; csillaguk, mely rövid ideig teljes pompában fénylett, üstökössé lett, majd meg szétpattant és meteor gyorsaságával hullt alá a rágalom, a hazugság, a gyűlölet piszkos posványába. Még sistereg — de elalvó félben van. Szinte látható, mint sujtja Isten ujja legkirívóbb előharczóit annak a garázda szellemnek, mely olyannyira ártott hazánknak. A jó urak majd börtönbe, majd tébolydába kerülnek, lapocskáik és zugközlőnyeik minden szívóssága daczára elbuknak; e héten pedig egyik korifeus öngyilkosságának vettük hírét. Nem mintha öröm fogna el a szerencsétlen kimulta felett regisztráljuk a tény és szivesen követjük a de mortuis nihil, nisi bene elvét, de ki akarjuk mutatni, hogy mily existenciák azok, a melyek egy minden ízében hazafias, törekvő és a korszellemével haladó felekezet ellen törnek. Pedig Pokorny Jenő aránylag egyike volt a legműveltebbeknek azok közül, kiknek vak szenvedély, elkeseredett üldözés és ezek révén pénzhajhászás volt életezéljük irányadó elvük. Jogot végzett, több nyelven beszélt, jól forgatta a tollat, de romlott volt jellege, lerántotta őt az igaz utról végtelen könnyelműsége és a szerencsétlen, midőn kilökték a tiszteséges társadalomból, odafordult, hol dús talaja volt az élősdieknek, hol tehetségeit kitünően vélték felhasználhatni. Különben sem volt már szeplőtlen birü, midőn nyilvánosságra lépett. Ügyvédjelölt korában oly dolgokat követett el, melyekért elítélte mindenki, ki előtt nem volt ismeretlen jószág a becsület és erkölcs. Még élénk emléken van egyik napilap szerkesztője ellen indított sajtó pere. Az esküdtek ellene nyilatkoztak és a határozottan becsületbe vágó sértések rajta száradtak. A hirhedt perczentes cikk, melynek ő volt szerzője nagyon megrendítette helyzetét a lapnál. Melynél utóljára dolgozott. Elhagyta a fővárost és a Nóg-rádi Ellenzék szerkesztőjének csapott fel. De nem izlett neki ez az élet, érezte, hogy lejárt élte órája. E héten, miután meglátogatta atyját, elment Szécsénybe, Pokorny Pál gyógyszerészhez. Vele volt barátja, Ticsénszky Árpád; elesentek a gyógyszerzertárból két morfiummal telt üveget, elmentek az Ujvilág vendéglőbe is kiitták a mérget. Eszméletlenül összerogytak. Azt hitték, hogy részegek és ágybafektették; Ticsénszky magához tért — Pokorny meghalt. Özvegye és gyermekei maradtak utána. Ki veszi magára, hogy egy szép tehetséget elnyomoritott, ki vallja be, hogy oka volt Pokorny végromlásának? Senki. Az antiszemiták napirendre térnek felette és folytatják világrontó működésüket.

Gyöngyszemek a talmudból

Alamizna az egészséges embertől arany; a betegtől ezüst; a haldoklótól réz.

A rágalom három embert öl még: a rágalmazót a rágalmazottat és a ki a rágalmat meghallgatta.

Ne rágalmaz senkit sem, ne kövesd a légy példáját, mely csak a kóros helyeket keresi.

Az érzelem nélküli beszéd olyan, mint a malom zaja; a szivből jövő szavak ellenben hasonlók a harmathoz, melyek felüditik a tikkadt mezőt.

Gyakorold nyelvedet e két szó elmondásában: N e m t u d o m!

A rossz hajlam kezdetben mint vendég köszönt be hozzád; ha szivesen fogadtad, lakó lesz nálad, ha magadhoz fogadtad, háziuraddá válik.

A kiből tudomány van, abban minden van, kiből tudomány nincsen, abban mi van?

Igazán szegénynek csak a szellem szegénye mondható.

Inkább tűrd, hogy mások gyalázzanak tégedet, semhogy te gyalázz másokat.

A hamis tanu utálatos az előtt is, ki felfogadja.

Igazság, törvény és béke a társadalmi rend három oszlopát képezik.

Adj alamizsnát! Ez a szó, mely vagyonedat a romlás-tól megóvjá.

Szép a tudomány, ha gyakorlati ügyességgel jár.

Aldj meg bennünket mesterünk! mondák rabbi Jochanan tanítványai híres tanítójukhoz. „Adja a mindenható — felett a bölcs — hogy az isteni félelem bennetek oly nagy legyen, mint az emberektől való félelmetek!“

„Sokat tanultam — így szólt egy bölcs — tanítóimtól, de még többet tanuló társaimtól, legtöbbit azonban — tanítványaimtól.“

A ki birtokosa lett a tudománynak becsülje azt meg külsőleg is. Vigyázzon ruházatára, hogy az soha se legyen foltos, haja soh'sem legyen zilált, de fel se cziczomázza magát, mert mind ez leszállítja becsét a köznép szemében. Nagyon vigyázzon továbbá jó hírnevére: Éjjel ne járkáljon egy maga, ne álljon szóba rossz hirben álló emberekkel és ne üritse poharát csőcselék társaságában.

A forrás vize kivájja a sziklát, hogy ne lágyíthatná meg az isteni tan igazságai az emberi szívet, mely alig bir sziklakeményiséggel.

Ha valaki azt mondja: „fáradtam és még sem szereztem“ (tudományt) azt ne hidd. — „Nem fáradtam és még is szereztem“ azt se hidd, — „fáradtam és szereztem“ azt hiheted.

Mennél inkább futsz a tisztelet után, annál inkább menekül előled; a tisztelet fiam, azt keresi fel, ki azt legkevésbé hajhássza.

A bölcs, ki másokat nem oktat, hasonló a virágzó myrtushoz — sivatag közepében.

Talmudista.

Zsidók városa

III. folytatás.

A hitközség vagy egyes hatalmas családok gyász-és örömnepélyei a nyilvánosság jellegét viselik. Tanuja voltam többek közt egy előkelő zsidóasszonynak, a chac ámtaschi közeli rokona temetésének, mely reám nézve valóságos meglepés volt.

A hosszú menet elején egy néhány rabbinus és chazan (kántor) hangosan hirdették az elhunyt tulajdonait és jó cselekedeteit, természetesen spanyol nyelven. Miután ezek elvégezték előadásaikat sajátságos gyásznékek hangzottak fel minden oldalról, de ezek közül is csak a legkevésbé volt héber nyelven: nem hiányoztak a gyászoló asszonyok sem (hivatásból) kik a régi zsidó államban a temetkezéseknél nagy szerepet vittek a (héberül: mekonanoth) Ezek hangos jajok közt gyásztak az elhunyt halálát, és mind ezt a nyilvános utcákon is tereken végig! Halottaskocsiról az itteni zsidók mitsem tudnak; a holt test fekete lepedőkbe pólyázva és körülkötvé egy tetőnélküli hordágyan fekszik és ezt a halott rokonai, jóbarátjai és a község előkelőbbjei felváltva a válaikon viszik ki egész a temetőig, mely a várostól mintegy kilométernyire fekszik.

Ez a temető a Balkánfélsziget egyik legérdekesebb látnivalóját képezi.

A szemlélő előtt egy elláthatlan mező terül el, melynek felületét nagy lapos kövek fedik. (a sarkok itt nem álló helyzetben vannak, hanem le vannak fektetve és nem hosszukások, hanem négyszögletesek) ezek felületét héber feliratok lepik el s vannak közöttük olyanok is, melyek idősebbek évezredünknél, mi mindenestre arról tanuskodik,

hogy Szalonikiban sokkal előbb laktak zsidók mint törökök. A tizenhatodik század első feléből származó számos sarkóveken rajta van még a „Don“ czim is, e sarkóvek alatt a Spanyolországot ott hagyott előkelő zsidók várják az isteni szólamot, mely megreszketteti majd a földet és a holtakat új életre szólítja. A zsidóhit mártírjai ezek, kik lemondtak hazáról, rangról és állásról s földenfutókká lettek, csak hogy legdrágább kincsüket, hitüket ne kelljen megtagadniok. Boldogabbak voltak ők mindenestre, mint azok, kik hitüket a nyomasztó kényszer alatt megtagadták; tudvalovó hogy ezek legnagyobb része-Isten nagyobb dicsőítésére — eleve-nen megégettettek.

Olvastam e sarkóveken oly neveket, melyek rezgésbe hozzák a késő utód szívet is: Don Niszan Abulafja, Don Sámuel Hálévi Don Abraham Ibn Nagdila, Don Chassdai Alchibuli, Don Izrael Hakiloni, Don Menasse Ibn Algalela és más nevek, melyek a zsidóság és a zsidó tudomány aranykorát varázsolják emlékszetünk elé.

Kimondhatlan volt a benyomás, melyet rám e temető tett, úgy éreztem, mintha nyitva láttam volna a halálnak kölapu könyvét.

Mennyit tudhatna meg a zsidó történetbuvár e könyvből! . . .

Mint a gyász-ugy az örömnepélyek is nagyrészt az utcán játszódnak le, mit leginkább a lakadalmaknál lehet tapasztalni. Ezek az ünnepélyek oly megkapók, és az európai emberre oly sajátságos varázst gyakorolnak, hogy elhátározta, egy szegény pár lakadalmát, melyet a hitközség házasított ki, külön cikkben leírni.

Móst még csak egy fölötte érdekes momentumról akarok említést tenni, mely nagyon is megérdemelné, hogy szakavatott férfi tanulmánya tárgyává tegye; értem az itt létező titokteljes zsidó szektát: a Szabatariausokat.

(Folytatása a következő számban)

Dr. Grosz Dávid.

Az „Egyenlőség“ eredeti elbeszélése.

Irta: Dr. Bácskai Albert.

Harmadik folytatás.

Pedig jajgatva panaszkolta neki nem egyszer, hogy elfutott előtte a drága faggyugyertyát és nem tanulhatta meg a pensumot.

„Akkor hát miért akarsz te tekintetes urrá lenni, zsidó poronty?“ kérdé mérgeesen a tisztelendő atya és ez egyben igaza is volt.

Ez a kérdés mindig eszembe jut, valahányszor a középiskolákban, vagy az egyetemen meglátok vedlett öltözetben egy-egy nyomorral küzdő szegény zsidó fiút, aki gáncsot akar vetni a sors elébe és lelkének hevével gyógyítgatja sanyargatott testének sebeit, egy biztató, de kétes jövőért szívesen átszenvedvén a sivár jelennek keserveit.

A kis Dávid gyerek azonban könnyen beletalálta magát helyzetébe, a gyöngye hüvelyben erős volt a penge, ebben a csenevész kis zsidó fiúban erős lélek lakott.

Lassanként pedans, öreg tanárjának a szíve is meglágyult a tanítvány ernyedetlen szorgalmának láttára, egy látogatása alkalmával maga az apát ur ülteté őt az osztály első helyére.

A tanuló társak is alábbhagytak bántalmaikkal és a vöröshaju, szeplős zsidógyerek se sirta többé szemeit vörösre. De nem ám a könyörület, vagy szájalom engesztelté ki a vásott iskolatársak dühét; ők mindnyájan rászorultak a kis zsidó fiúra.

A leczkék az idő multával mint hosszabbakká és nehezebbekké lőnek és a kis Dávid szívesen jött egy órával

korábban az iskolába, hogy társai helyett is leírja a pen-sumot; így vásárolta meg tőlük a nehéz ütlegetek.

Későbbben aztán nem használt se a fenyegetés, se a hizelgés. Dávid észre tért és így szólt társaihoz: „ugye, amikor még nem voltatok rám szorulva, nem jöttetek hozzám hizelgő szóval, hanem ütöttetek kinéletlenül; most már én is izmosodni érzem karjaimat, a hizelgésre nem hajtok, a fenyegetéstől meg nem ijedek!“ A kegyetlenség nemcsak hogy megedzi a szívet, de elkérgeíti; nos hát én segíteni fogok rajtatok, de nem többet ingyen — pénzért!“

És megkezdődött a nagy munka. Mig a pajtások vidoran kergették az ifjuság örömeinek tarka pillangóit, addig a kis zsidó fiu asztala mellett görnyedezett, szorgalmával és ügyességével adóztatva meg társainak renyhességét és könnyelműségét.

Dávid már megtanulta, hogy szemesé a világ, akinek nem adott a sors, az vegye meg azt ésszel és fortéllyal, ne tekintsen pajtást és barátot. A páriák nem ismerik a barátság és szeretet vonzalmát; ez a két fogalom csak a jóllétben bir ragyogó zománczal, a nyomorban elveszti varázsát; a nyomor kapzsi és önző.

Dávid megtanulta azt is, hogy a szorgalom és ügyesség nemcsak szép erény, hanem fegyver, erős fegyver is, amellyel az okos zsákmányul ejti mások szorultságát, könnyelműségét.

A fejlődő kis zsidó fiu már is ilyen gondolatokkal tépelődött, az ifjui ártatlanság aranyos idején így csepegett az ő dult szívébe az öldöklő méreg. Hogy tanárát megcsalja és iskolatársaival uzsoráskodik, az helyzetének természetes következménye volt; aki azt át nem érzi, ám vessen reá követ, én csak szánni tudom e szegény kis zsidó fiút, akire még olyan hosszú és nehéz ut vár, amíg a korcsmáros fiából tekintetes úr leszen.

Végre nagy vontatva, ólomszárnyakon eltelt a még hátralévő 4 esztendő. Az érettségi vizsgán mind a 35 ifjú óriás érettnak lett kinyilvánítva. Dávid barátunk érezte, hogy immár megfutotta a hosszú útnak egyik felét és hogyha társai — akik csak az ábrándok ködén át látják az életet — érettek; akkor ő — aki már is tisztán látja az élet mostohaságát és sulyos viszontagságait — bizonyára túl éretten is már.

Mikor elváltak, senkinek sem volt számára egy meleg búcsuszava és mig társai az érettségi vizsga örömeire esengtek össze a poharakat, addig ő kis batyuját a vállaira kötve, megindult erős léptekkel szülőföldre felé azon módon, ahogy 8 év előtt idegyalogolt.

De mennyire más gondolatokkal ballagott most a magas hegyeken át!

Mikor kis falujába érkezett, mindent a régi rendben talált, az alacsony zsupfedeles viskókról csöndes szegénység sirt le, egy-egy éhes kuvasz meg-meg ugatta, az utcán szurtos paraszt gyerekek játszadoztak, utánna kiáltottak, hogy „zsidó, mi van eladó?“ — aztán riadva futottak széllyel. Dávid ezt fel se vette, ezredéves népszokás már ez minállunk.

Mikor a faluvégi korcsmaházba belépett, édes anyja ijedtében a földre ejté le a színültig telt meszelyest; nagyon ügyetlen volt szegény, a jobbik karján a család legifjabb csemetéjét, a göndör haju kis Herminácskát tartá, aki e nagy riadalomra hangos sirásra fakadt.

Mikor apja elébe a korcsma gyalulatlan asztalára kiteríté azt a tenyéryi piros pecséttel ellátott nagy papiroost és megmagyarázta neki azoknak a nagy karcsu latin bötüknek, a praclare maturusnak az értelmét, apja örömkönynyekre fakadt és vastag ajkai háláimat kezdtek mormogni.

No látod Száli — szólt az apa feleségéhez — megmondtam én neked, hogy ez a fiu még sokra fogja vinni,

nagy úr, egy doctor fog válni belőle, de ugye édes fiam, nem fogsz megfélekedezni a te szegény szülőidről se, nagyon rosszszul megy már a korcsma, az a gazember Goldenthál — malomköveket hurezoljon az ő lelkén! — tönkretette a jámbor tótokat. mind a hat bátyádat széllyel adtam, kit inasnak kit meg házalónak... node ne busulj miattuk fiam, itt van még a te három aranyos hugod, nézd milyen szép szőke hajuk van — ezeknek te fogsz adni hozományt, ugye? . . . . .

Dávid 2 nagyobb huga mosollyal simult bátyjához, Dávid pedig úgy elnézte őket szóltanul komoran, úgy sajgott a szíve!

(Folytatása köv.)

Szerkesztői üzenetek.

Dr. F. P. H. urnak Budapest. A „maranos“ elnevezést többféleképen magyarázzák. A barlangok és — odvakban, hová az erőszakkal megkeresztelt zsidók imájuk és szertartásaik végzésére összegyülekeztek, egymást bizonyos jelekkel és ezen aram szavakkal: *M a r a n o s*? (Őn kénszerített?) szólították meg, mire később az inquisitio poroszloői rájöttek, a miért az ilyen „zsidózó“ (judaisiren) keresztényeket *m a r a n o s o k*-nak nevezték el. Ezen versió mellett szól azon körülmény is, hogy maguk a zsidók ezen álkeresztényeket: *anos*-nak (kényszerített,) többes számban: *anusim*-nak nevezték. Egy másik versió szerint a maranos elnevezés szintén aram származásu ugyan, de nem *m a r a n o s*? kérdésből hanem: *m a r a n - a s s a*! (jön a zsarnok!) felkiáltásból vette eredetét. A kiállított örök t. i. ezekkel a szavakkal figyelmeztették legyen az imádkozó zsidókat a közelgő veszélyre, a miért ezek aztán maranosoknak nevezték el a szerencsétleneket, kik rendszeren a máglyán végezték életüket. Legvalószínűbb azonban, hogy a maranos elnevezés nem egyéb a görög *m a r a n a t a*-nál, mi azt jelent, hűtlen Istentagadó. A *M a r a n a t a* szó előfordul ebben az értelemben az új testamentomban a korinthusilevél 16. versében, mely így hangzik: „*Σι τιρ ού φιλεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ τὸ ἀνάδυνα, μαράνατα!*“ Valószínű, hogy a papok e névvel illették a keresztény hithez csak szinleg tartózkodó kikeresztelkedett zsidókat.

Kincsem-sorsjegy

á 1 ft **11** sorsjegy **10** ft
 csak

Főnyeremény készpénzben

50.000 ft

10.000 frt, 5000 frt 20% lev. ||4788 pénz-nyeremény

A magyar lovar-egylet
 sorsjegy-irodája: Budapest, Váci-utca 6. szám.